

BASMELE ROMÂNILOR

Editura Paralela 45

Ediție îngrijită de
SABINA-CORNELIA STROESCU

Copertă și ilustrații de
DONE STAN

Redactare: Mihaela Pogonici
Corectură: Andreea Roșca
Tehnoredactare și DTP copertă: Monica Birlodeanu
Pregătire de tipar: Marius Badea

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Basmelor românilor. - Pitești : Paralela 45, 2022

2 vol.

ISBN 978-973-47-3743-7

Vol. 1. - 2022. - ISBN 978-973-47-3744-4

821.135.1

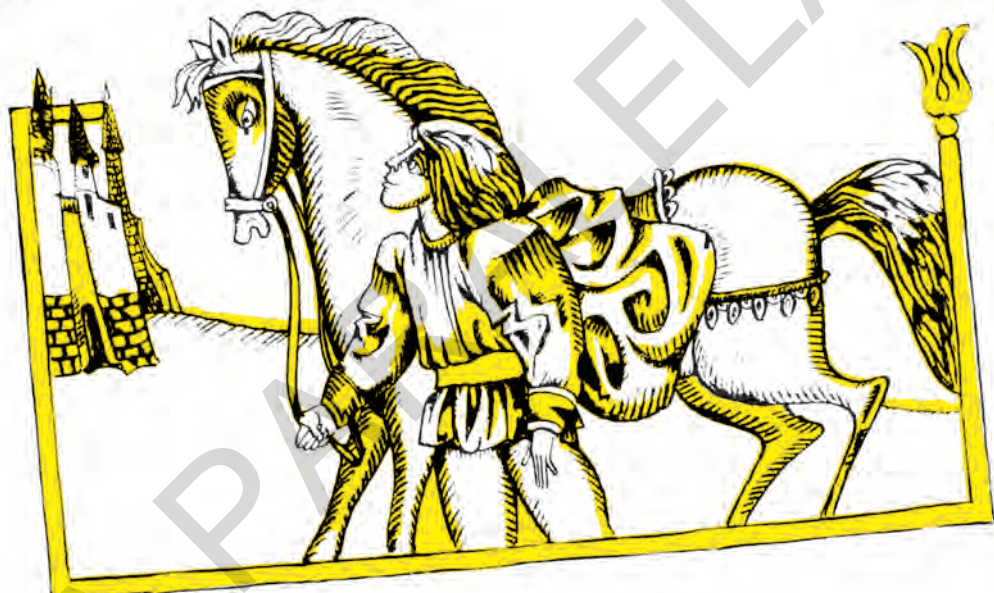
Copyright ilustrații © Done Stan, 1984

Copyright © Editura Paralela 45, 2022

Prezenta lucrare folosește denumiri ce constituie mărci înregistrate, iar conținutul este protejat de legislația privind dreptul de proprietate intelectuală.

www.edituraparelela45.ro

45

ELA

EDIT

PETRE ISPIRESCU

TINEREȚE FĂRĂ BĂTRÂNEȚE ȘI VIAȚĂ FĂRĂ DE MOARTE

FOST ODATĂ ca niciodată; că de n-ar fi nu s-ar mai povesti; de când făcea ploșorul pere și răchita micșunele; de când se băteau urșii în coade; de când se luau de gât lupii cu mieii de se sărutau, înfrățindu-se; de când se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier și s-arunca în slava cerului de ne aducea povești;

*De când se scria musca pe părete,
Mai mincinos cine nu crede.*

A fost odată un împărat mare și o împărăteasă, amândoi tineri și frumoși, și voind să aibă copii, au făcut de mai multe ori tot ce trebuia să facă pentru aceasta, au umblat pe la vraci și filozofi, ca să caute la stele și să le ghicească dacă or să facă copii; dar în zadar. În sfârșit, auzind împăratul că este, la un sat aproape, un unchiaș dibaci, a trimis să-l cheme, dar el răspunse trimișilor că: cine are trebuință să vie la dânsul. S-au sculat deci împăratul și împărăteasa,

și luând cu dânșii vreo câțiva boieri mari, ostași și slujitori, s-au dus la unchiaș acasă. Unchiașul, cum i-a văzut de departe, a ieșit să-i întâmpine și totodată le-a zis:

— Bine ați venit sănătoși; dar ce umbli, împărate, să afli? Dorința ce ai o să-ți aducă întristare.

— Eu nu am venit să te întreb asta – zise împăratul –, ci dacă ai ceva leacuri care să ne facă să avem copii, să-mi dai.

— Am, răspunse unchiașul; dar numai un copil o să faceți. El o să fie Făt-Frumos și dragăstos, și parte n-o să aveți de el.

Luând împăratul și împărăteasa leacurile, s-au întors veseli la palat, și peste câteva zile împărăteasa s-a simțit însărcinată. Toată împărăția, și toată curtea, și toți slujitorii s-au veselit de această întâmplare.

Mai-nainte însă de a veni ceasul nașterii, copilul se puse pe un plâns, de n-a putut niciun vraci să-l împace. Atunci împăratul a început să-i fâgăduiască toate bunurile din lume, dar nici așa n-a fost cu putință să-l facă să tacă.

— Taci, dragul tatii – zicea împăratul –, că ți-oi da împărăția cutare sau cutare; taci, fiule, că ți-oi da de soție pe cutare sau cutare fată de împărat, și alte multe d-alde astea; în sfârșit, dacă văzu și văzu că nu tace, îi mai zise: taci, fătul meu, că ți-oi da *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*.

Atunci copilul tăcu și se născu; iar slujitorii deteră în tâmpine și în surle și în toată împărăția se ținu veselie mare o săptămână întreagă.

De ce creștea copilul, d-aceea se făcea mai isteț și mai îndrăzneț. Îl deteră pe la școli și filozofi, și toate învățăturile pe care alți copii le învață într-un an, el le învăța într-o lună, astfel încât împăratul murea și învia de bucurie. Toată împărăția se fălea că o să aibă un împărat înțelept și procopsit ca Solomon împărat. De la o vreme încoace însă, nu știu ce avea, că era tot galeș, trist și dus pe gânduri. Iar când fuse într-o zi, tocmai când copilul împlinea cincisprezece ani și

MIHAI EMINESCU

FĂT-FRUMOS DIN LACRIMĂ

ÎN VREMEA VECHE, pe când oamenii, cum sunt ei azi, nu erau decât în germenii viitorului, pe când Dumnezeu călca încă cu picioarele sale sfinte pietroasele pustii ale pământului – în vremea veche trăia un împărat întunecat și gânditor ca miazănoaptea și avea o împărăteasă tânără și zâmbitoare ca miezul luminos al zilei.

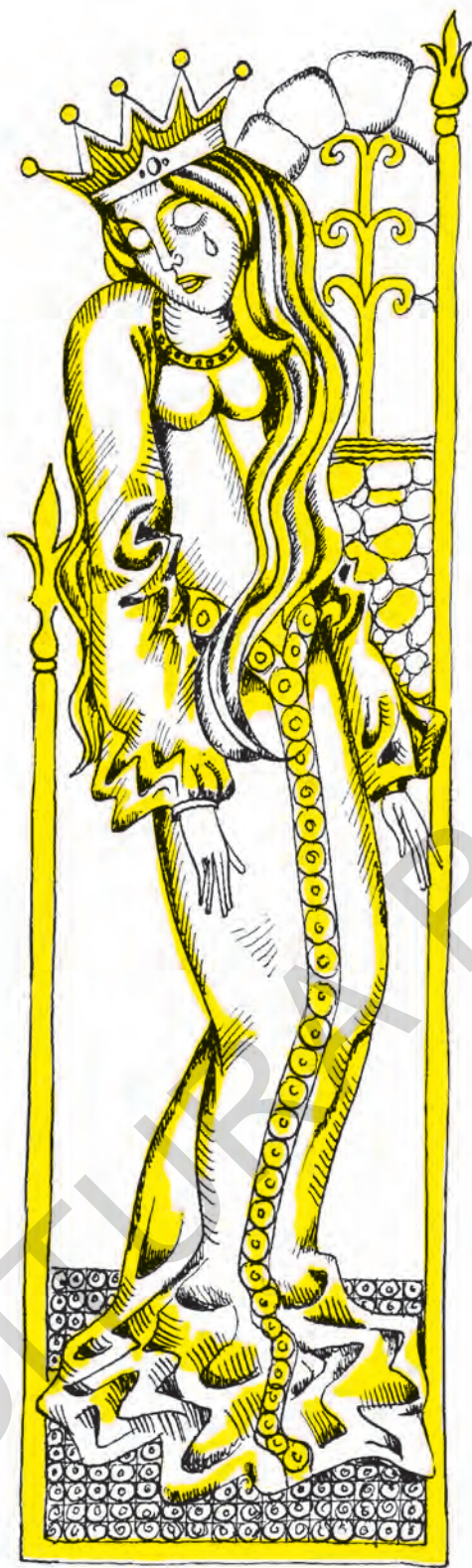
Cincizeci de ani de când împăratul purta război c-un vecin al lui. Murise vecinul și lăsase de moștenire filor și nepoților ura și vrajba de sânge. Cincizeci de ani, și numai împăratul trăia singur, ca un leu îmbătrânit, slăbit de lupte și suferințe – împărat ce-n viața lui nu răsese niciodată, care nu zâmbea nici la cântecul nevinovat al copilului, nici la surâsul plin de amor al soției lui tinere, nici la poveștile bătrâne și glumețe ale ostașilor înălbiți în bătălie și nevoi. Se simțea slab, se simțea murind și n-avea cui să lase moștenirea urei lui. Trist se scula din patul împărătesc, de lângă împărăteasa tânără – pat aurit, însă pustiu și nebinecuvântat –, trist mergea în război cu inima neîmblânzită – și împărăteasa, rămasă singura, plângea cu lacrimi de văduvie

singurătatea ei. Părul ei cel galben ca aurul cel mai frumos cădea pe sânii ei albi și rotunzi, – și din ochii ei albaștri și mari curgeau șiroaie de mărgăritare apoase pe o față mai albă ca argintul crinului. Lungi cearcăne vinete se trăgeau împrejurul ochilor și vine albastre se trăgeau pe fața ei albă ca o marmură vie.

Sculată din patul ei, ea se aruncă pe treptele de piatră ale unei bolte în zid, în care veghea, deasupra unei candelă fumegânde, icoana îmbrăcată în argint a Maicei durerilor. Înduplecată de rugăciunile împărătesei îngenunchiate, pleoapele icoanei reci se umeziră și o lacrimă curse din ochiul cel negru al mamei lui Dumnezeu. Împărăteasa se ridică în toată mărețta ei statură, atinse cu buza ei seacă lacrima cea rece și o supse în adâncul sufletului său. Din momentul acela ea purcese îngreunată.

Trecu o lună, trecură două, trecură nouă și împărăteasa făcu un fecior alb ca spuma laptelui, cu părul bălai ca razele lunii. Împăratul surâse, soarele surâse și el în înfocata lui împărăție, chiar stătu pe loc, încât trei zile n-a fost noapte, ci numai senin și veselie – vinul curgea din butii sparte și chiotele despicau bolta cerului.

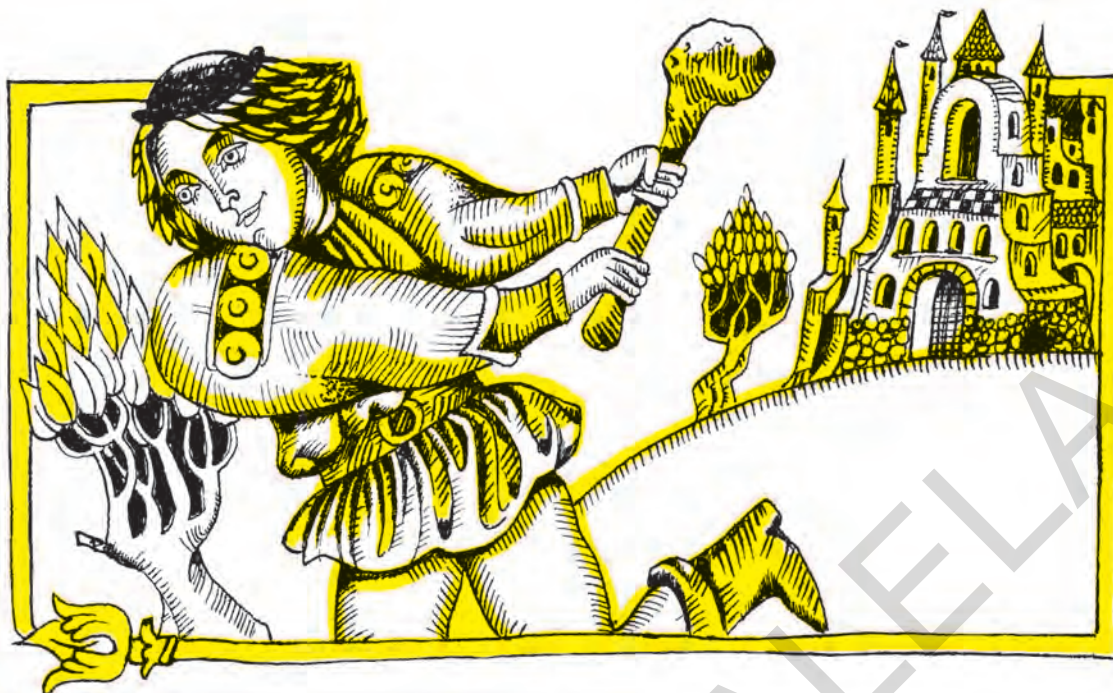

Și-i puse mama numele: Făt-Frumos din lacrimă. Și crescă și se făcu mare ca brazii codrilor. Creștea într-o lună cât alții într-un an.

Când era destul de mare, puse să-i facă un buzdugan de fier, îl aruncă în sus de despică bolta cerului, îl prinse pe degetul cel mic și buzduganul se rupse-n două. Atunci puse să-i facă altul mai greu, îl aruncă în sus aproape de palatul de nori al lunei; căzând din nori, nu se rupse de degetul voinicului.

Atunci Făt-Frumos își luă ziua bună de la părinți, ca să se ducă, să se bată el singur cu oștile împăratului ce-l dușmănea pe tată-său. Puse pe trupul său împărătesc haine de păstor, cămașă de borangic, țesută în lacrimile mamei sale, mândră pălărie cu flori, cu cordele și cu mărgelile rupte de la gâturile fetelor de-mpărați, își puse-n brâu verde un fluer de doine și altul de hore și, când era soarele de două sulite pe cer, a plecat în lumea largă și-n toiul lui de voinic.

Pe drum horea și doinea, iar buzduganul și-l arunca să spintece norii, de cădea departe tot cale de-o zi.

Văile și munții se uimeau auzindu-i cântecele, apele-și ridicau valurile mai sus ca să-l asculte, izvoarele își turburau adâncul, ca să-și azvârle afară undele lor, pentru ca fiecare din unde să-l audă, fiecare din ele să poată cânta ca dânsul când vor șopti văilor și florilor. Râurile se ciorăiau mai în jos de brâiele melancolicelor stânce, învățau de la păstorul împărat doina iubirilor, iar vulturii ce stau amuțiți pe creștetele seci și sure ale stâncilor nalte învățau de la el țipătul cel plâns al jalei. Steteau toate uimite pe când trecea păstorașul-împărat, doinind și horind; ochii cei negri ai fetelor se umpleau de lacrimi de dor; și-n piepturile păstorilor tineri, rezimați c-un cot de-o stâncă și c-o mână pe bătă, încolțea un dor mai adânc, mai întunecos, mai mare – dorul voiniciei!

Toate steteau în loc, numai Făt-Frumos mergea mereu, urmărind cu cântecul dorul inimii lui și cu ochii buzduganul ce sclipea prin nori și prin aer ca un vultur de oțel, ca o stea năzdrăvană.

Când era-nspre sara zilei a treia, buzduganul căzând, se izbi de o poartă de aramă și făcu un vuiet puternic și lung. Poarta era sfărâmată și voinicul intră. Luna răsărise dintre munți și se oglindea într-un lac mare și limpede, ca seninul

NICOLAE FILIMON

ROMAN NĂZDRĂVAN

FOST ODATĂ ca niciodată, dacă n-ar fi nici că s-ar povesti. Când se potcovea purecele cu nouă sute nouăzeci și nouă oca de fier, și tot da cu spatele de cer. Linguriță scurtă pe gura cui n-ascultă! Au fost odată trei frați olteni, dintre care unu era năzdrăvan. Într-o zi, își ascuțiră coasele și plecară pe o câmpie. După ce merseră și iar merseră, deteră peste o livadă de fân mare. Ei se opriră în loc și o priviră; dar fratele cel mai mare zise:

— Știți voi una, mă?

— Știm dacă ne vei spune, răspunseră ceilalți doi frați.

— Ai, mă, să ne-ncercăm coasele prin ăst fân verde.

— Bine zici tu, mă, răspunse cel de-al doilea frate.

Și îndată începură amândoi să cosească la fân; dar n-apucară să sfârșească vorba bine, și zăriră pe zmeul Stan Gindă Barbaiop, călare p-o jumătate de iepure șchiop; atunci lor, de frică, le căzură coasele din mână, dar Roman Năzdrăvan le zise:

— Nu vă temeți, măre, lăsați pe mine, că-i viu eu de hac.

Zmeul din ce în ce s-apropia, iar când fu aproape de dânșii, învârti buzduganul de trei ori și zise:

— Cine sunteți voi, bre, dă mi-ați turburat izvoarele și mi-ați încurcat livezile?

— Suntem niște oameni săraci și nemernici, Măria Ta, să nu-ți faci păcat cu noi.

— Ai, sculați-vă, că vă iert, zise zmeul cu șiretlic; dar fiindcă ați început livada, cosiți-o toată și diseară să veniți acasă să vă plătesc.

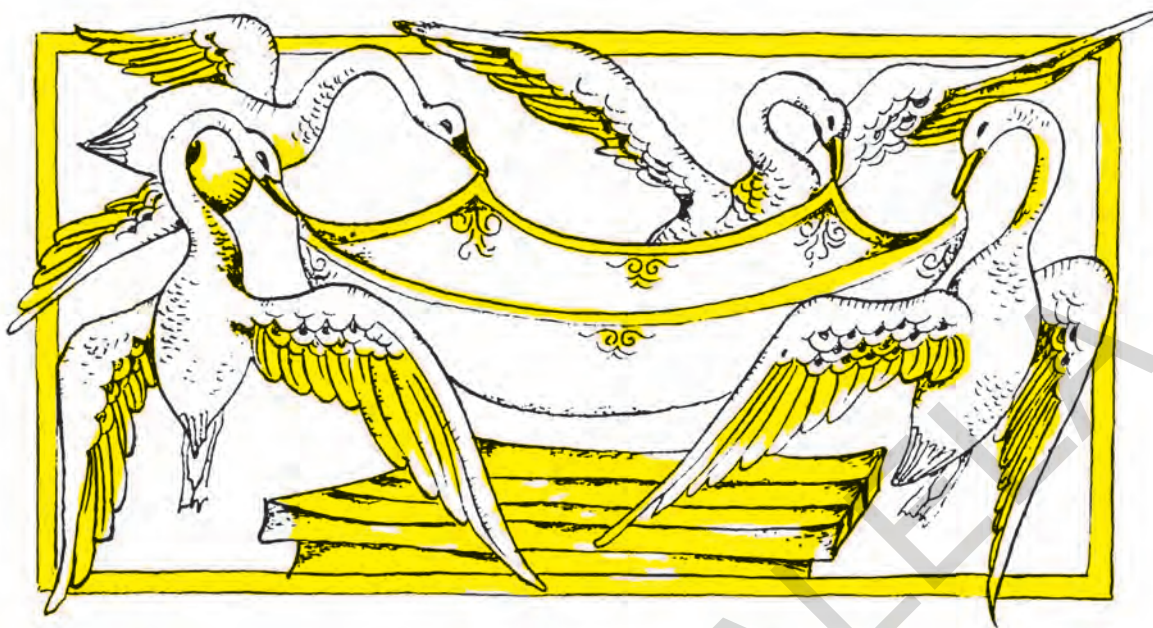
Câteștrei frați se puseră pe cosit și cosiră zi de vară până-n seară; dar când înnopta, veni zmeul și-i luă cu dânsul acasă ca să le plătească. Ajungând acasă, zmeul fluiera de trei ori și numaidecât sări buzduganul din cui și puse o masă împărătească cu douăsprezece feluri de bucate, pe care le otrăvise zmeul înadins, ca să omoare pe olteni; dar o pâine, o strachină cu apă, o lingură și o ploscă cu vin nu putu să le otrăvească. Zmeul atunci chemă pe olteni la masă; dar Roman Năzdrăvan îi zise:

— Să trăiești, Măria Ta! Noi suntem niște oameni săraci, învățați să mâncăm cum om putea și să bem ce-om putea. Dă-ne pâinea aia de colo, strachina cu apă, lingura și plosca și ne va fi de ajuns.

Zmeul pricepu viclenia lui Roman Năzdrăvan și tăcu; dar după ce se ridică masa, chemă pe vâtaful de curte și-i porunci să-i ducă într-un beci, cu gând ca să vie peste noapte să le taie capetele.

Roman Năzdrăvan simți șiretenia zmeului, dar se făcu că nu pricepe nimic și, ca să înșele și mai bine pe zmeu, luă plosca și se duse în beci împreună cu frații lui, iar după aceea scoase din traistă un fluier de prun și începu să cânte:

*Fluieraș frumușel,
Mititel, gingășel,
Dacă tu mă iubești,
Vin-acum să-mi slujești.*

N-apucă să sfârșească cântecul și deodată veni ră patru păsări măiestre și puseră o masă, cum se pune la domni și la împărați. Roman Năzdrăvan chemă la masă pe slujnicele zmeului și le dete de băut până se îmbătară și adormiră, apoi le dezbracă de hainele lor și se îmbracă el și frații lui cu dânsule, iar pe slujnice le îmbracă cu zăbunele lor cele bărbătești și se duseră să se culce. Dar abia ce începură să ațipească de somn și zmeul veni cu paloșul să le taie capetele; văzându-i însă îmbrăcați muiereste, merse înainte și tăie capetele slujnicelor apoi se duse și se culcă. Atunci Roman Năzdrăvan sculă pe ceilalți doi frați și o apucară la sănătoasa.

Se duseră și iar se mai duseră, ca cuvântul din poveste, înainte mai lung și mai frumos este. Este ce este, basmul d-aci înainte se gătește. Se duseră trei zile și trei nopți și deteră peste un palat mândru și frumos și se puseră căteșitrei la poartă. Împăratul îi văzu după geam și trimise pe vâtaful de curte să-i întrebe ce caută. Vâtaful spuse împăratului cererea lor, iar el porunci să pună pe cei doi rânđași la grajd, iar pe Roman Năzdrăvan să-l îmbrace bine și să-l facă copil în casă.

Nu trecu mult timp și împăratul făcu pe Roman Năzdrăvan mai mare peste toate slugile curții împărătești. Frații lui, cum auziră aceasta, hotărâră să-l piardă. Într-o zi când împăratul voia să se ducă la plimbare, ei îi ieșiră înainte cu căciulile în mâini și îi ziseră:

— Luminate-mpărate, să trăiești Măria Ta întru mulți ani! Fratele nostru Roman Năzdrăvan s-a lăudat că poate să-ți aducă cloșca cu puii de aur a zmeului Tărtăcot cu barba d-un cot și cu limba de doi.

Împăratul chemă numaidecât pe Roman Năzdrăvan și-i zise:

— Frații tăi mi-au spus că te-ai lăudat să-mi aduci cloșca cu puii de aur a lui Tărtăcot cu barba d-un cot.

— E, e, Măria Ta, cine m-a pârât nu m-a pârât să mă crească, ci să mă piardă; o să-ți aduc cloșca măcar de-aș ști că-mi voi răpune viața.

— Să știi, Romane, adăugă împăratul, că dacă nu-mi vei aduce cloșca, unde-ți stau picioarele o să-ți stea capul.

N-apucă să plece împăratul, și Roman Năzdrăvan se duse la zmeu, intră în palat și, ajungând la odaia unde era cloșca închisă, se făcu pai de mătură și intră înăuntru pe gaura încuietorii; apoi făcându-se iarăși om, zise cloștii:

— Fă, cloșcă, vino cu mine!

Cloșca începu să strige:

— Șări, Luminate Împărate, că mă ia Roman Năzdrăvan!

Zmeul veni numaidecât cu paloșul în mână, dar Roman se făcu grăunte de mei și se puse după ușă. Zmeul, văzând că nu este nimeni în casă, scoase biciul de la brâu și trase cloștii o bătaiuță țeapănă. Roman se făcu iar om și zise:

— Fă, cloșcă, vii tu cu mine ori ba?

— Viu, răspuse cloșca.

Atunci, Roman luă cloșca cu pui cu tot ș-o dete împăratului, zicându-i:

— Poftim, Luminate Împărate, m-am închinat cu slujba care mi-ai poruncit.

CUPRINS

Petre Ispirescu	TINEREȚE FĂRĂ BĂTRÂNEȚE ȘI VIAȚĂ FĂRĂ DE MOARTE	7
Mihai Eminescu	FĂT-FRUMOS DIN LACRIMĂ	28
Ion Creangă	POVESTEA LUI HARAP-ALB.....	62
Nicolae Filimon	ROMAN NĂZDRĂVAN	139
A. I. Odobescu	FECIORUL DE ÎMPĂRAT CEL CU NOROC LA VÂNAT	150
Ioan Slavici	ZÂNA ZORILOR	175
	LĂMURIRI ASUPRA EDIȚIEI	241